

Samråd og Tilsyn

Årsrapport 2024

Samrådet for udviklingshæmmede lovovertrædere i Syddanmark og Det kriminalpræventive tilsyn

Maj 2025

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	3
2.	Samrådets medlemmer ved udgangen af 2024	4
3.	Samrådets kompetence	4
4.	Samrådet og Det kriminalpræventive tilsyn i 2024	5
	Samråd	5
	Tilsyn.....	6
5.	Foranstaltninger i 2024	8
6.	Anvendelsen af Samrådets udtalelser	11
7.	Økonomi.....	11
	Samråd	11
	Tilsyn.....	11
8.	Studietur.....	11
9.	Observationer og opmærksomhedspunkter	12
10.	Afsluttende bemærkninger.....	14
	Hjemmeside:	15

1. Indledning

Udviklingshæmmede borgere, der begår kriminalitet, er som udgangspunkt straffrie. I stedet for straf idømmes de en foranstaltning, hvilket så at sige er en dom til socialpædagogisk behandling. Alle kommunerne i Syddanmark har sammen med Region Syddanmark nedsat et samråd for udviklingshæmmede lovovertrædere for at understøtte, at udviklingshæmmede borgere, der begår kriminalitet, idømmes den relevante foranstaltning, og at foranstaltningen ikke opretholdes længere end nødvendigt. Samrådet udtaler sig vejledende om sanktionsformer og retsfølger for udviklingshæmmede lovovertrædere til statsadvokaturer og politiets anklagemyndigheder.

Region Syddanmark organiserer og udfører endvidere det kriminalpræventive tilsyn med domfældte udviklingshæmmede borgere på vegne af alle kommunerne i Syddanmark, dog har Vejle Kommune opretholdt eget tilsyn med enkelte borgere. Tilsynet har til formål at understøtte, at den domfældte borger overholder dommens vilkår og ikke begår ny kriminalitet, samt at der sættes en positiv udvikling i gang. Der er en aftalt retningslinje for tilsynets tilrettelæggelse, gennemførelse og samarbejde med kommunerne, som er godkendt af Socialdirektørforum. Det fælles tilsyn løfter de syddanske kommuners myndighedsforpligtelse og sikrer et uafhængigt fokus på den kriminalpræventive indsats.

Samarbejdet har fungeret siden 2007, og der har også i 2024 været et fælles samråd for udviklingshæmmede lovovertrædere og et fælles kriminalpræventivt tilsyn for målgruppen administreret i regionalt regi.

Samrådsformandens overordnede vurdering af 2024:

Der har i 2024 være behandlet 247 sager i Samrådet, mens der pr. 31. december 2024 er 223 borgere i tilsyn. Dermed er antal sager behandlet i Samrådet faldet lidt i forhold til 2023, mens der er en stigning i antal borgere i tilsyn. Der må som udgangspunkt altid forventes et vist udsving fra år til år, afhængig af hvornår sagerne henholdsvis forelægges Samrådet eller afgøres i retten, men det forhold, at sagsantallet de senere år bevæger sig både op og ned, synes at bekræfte antagelsen om, at sagsantallet er ved at stabilisere sig på nogenlunde fast niveau.

Også i 2024 har der været et fint samarbejde med kommuner, politi, statsadvokaturer og botilbud. Der er fortsat rigtig gode erfaringer med at afholde informations- og samarbejds møder i kommunerne, hvorfor dette fortsætter i 2025 med de kommuner, der ønsker det.

Det er vurderingen, at samarbejdspartenerne både efterspørger og værdsætter Samrådets og de tilsynsførendes betydelige kendskab og erfaring på området.

Det vurderes, at eksistensen af et fælles samråd og tilsyn har stor betydning for retssikkerheden for udviklingshæmmede borgere med dom.

2. Samrådets medlemmer ved udgangen af 2024

- Anette Løwert, psykiater, Psykiatrisk Afdeling Vejle
- Lone Hjerrild Møller, psykolog, Børne- og Ungdomspsykiatri Odense - Universitetsfunktion
- Sri Sundarampillai, chef for Myndighed og Frivillighed, Odense Kommune
- Kenneth Laustsen Toft, enhedschef, Kriminalforsorgen
- Sanne Carstensen, afdelingsleder, Specialcenter Syddanmark, afd. Midgårdhus, Region Syddanmark
- Rikke Friis Bennetzen (næstformand), socialfaglig specialist, Region Syddanmark
- Lea Friberg (formand), jurist, Region Syddanmark

Sekretariat: Sandra Juhl Jørgensen og Dorthe Krogh, Region Syddanmark

Rikke Friis Bennetzen har pr. 1. juni 2024 afløst Anne-Grethe Westh som socialfaglig repræsentant og næstformand.

3. Samrådets kompetence

Samrådet afgiver vejledende udtalelser til anklagemyndighederne og statsadvokaturen om retsfølger for udviklingshæmmede lovovertrædere. Udtalelserne anvendes ved retssager og i forbindelse med Statsadvokatens årlige kontrolhøring.

I forbindelse med nye kriminelle forhold udtaler Samrådet sig om, hvorvidt sigtede tilhører målgruppen, samt hvilken foranstaltning, og evt. vilkår, der vurderes at være mest hensigtsmæssig i forhold til at minimere risikoen for ny kriminalitet. I forbindelse med ophør af en fastsat længstetid for foranstaltningen og ved Statsadvokatens årlige kontrolhøring udtaler Samrådet sig om, hvorvidt en idømt foranstaltning bør opretholdes, ændres (lempes/skærpes) eller ophæves. Endvidere foretager Samrådet en vurdering af den praktiske mulighed for fuldbyrdelse af domme til målgruppen, herunder anbringelses- og sikkerhedsmæssige problemer.

Der afholdes møde i Samrådet hver måned undtagen i juli. I 2024 har der således været 11 møder.

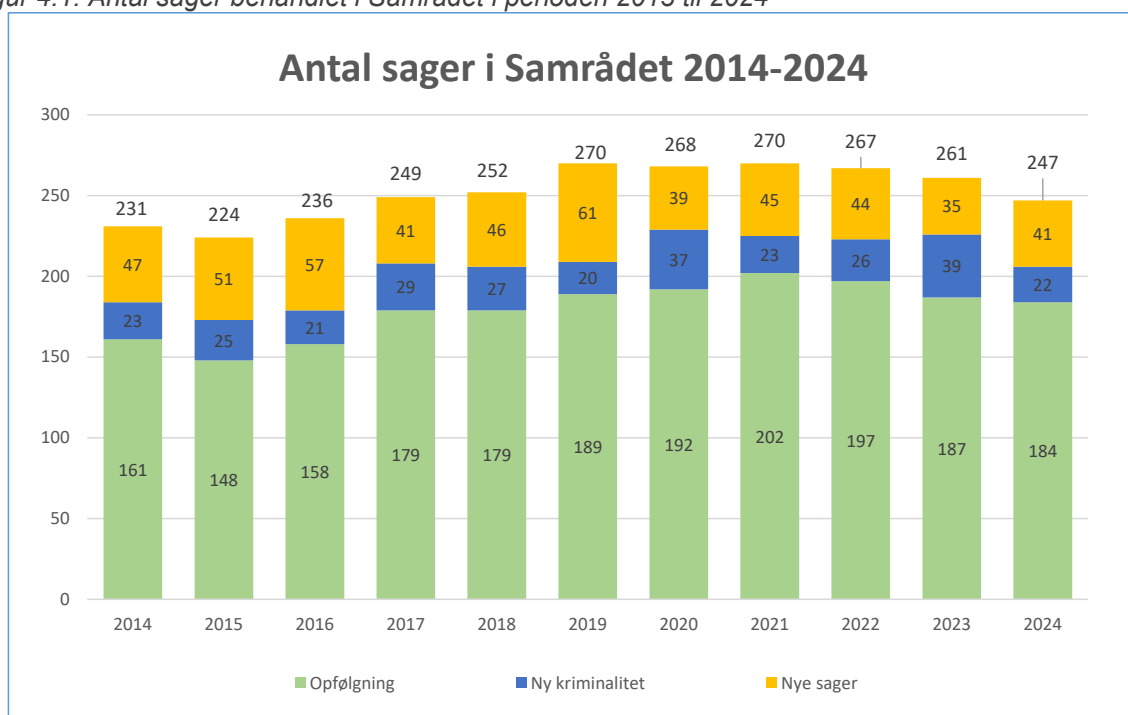
Herudover har formanden for Samrådet rent praktisk en vejlednings- og sparringsfunktion på området over for relevante parter.

4. Samrådet og Det kriminalpræventive tilsyn i 2024

Samråd

Efter flere år med stigende sagsantal har der i de seneste år været en stabilisering i antallet af sager, der behandles i Samrådet. Det samme gør sig gældende for 2024, hvor Samrådet har behandlet 247 sager mod 261 sager i 2023, altså en forskel på 14 sager. Der må altid forventes en vis variation i sagsantallet, blandt andet som følge af, om sagerne er fremsendt lige før eller efter årsskiftet eller sagsbehandlingstiderne hos de øvrige instanser.

Figur 4.1: Antal sager behandlet i Samrådet i perioden 2013 til 2024

Som det fremgår af figur 4.1, fordeles de 247 sager sig på:

- 41 nye sager (2023: 35). Det vil sige sager, hvor borgeren endnu ikke har en dom.
- 22 sager med ny kriminalitet i en eksisterende sag (2023: 39) og
- 184 opfølgningssager (2023: 187). Det vil sige Statsadvokatens årlige kontrolhøring i eksisterende sager.

Hertil kommer afgivelse af supplerende udtalelser og drøftelse af domme og andre afgørelser af betydning for Samrådets arbejde.

Der gives enkelte formandsudtalelser i helt ekstraordinære tilfælde, hvor der er et særligt tidspres, fx fordi der er berammet retsmøde i sagen før næste samrådsmøde. Formandsudtalelser vil som udgangspunkt være indeholdt i kategorien "nye sager". Formandsudtalelsen forelægges efterfølgende Samrådet til orientering.

Selvom antallet af nye sager, der forelægges Samrådet, er steget, er der samlet set et fald i antal sager, som fremsendes fra anklagemyndighederne, idet antallet af forelagte sager vedrørende ny kriminalitet er faldet betydeligt og næsten er halveret. Der er således sammenlagt behandlet 63 sager i 2024 i kategorierne "nye sager" og "ny kriminalitet" mod 74 i 2023. Det kan for så vidt være udtryk

for, at der ikke er så mange tilfælde af ny kriminalitet, fx fordi det i den eksisterende foranstaltning er lykkedes at forebygge ny kriminalitet, men kan også indikere, at anklagemyndighederne prioriterer at behandle de sager, hvor borgeren ikke har en dom, før de sager, hvor borgeren allerede er underlagt en foranstaltning. Det kan også skyldes, at forholdet er påtaleopgivet, eller at borgeren har fået tiltalefrafald.

I forhold til antallet af opfølgningssager, der er forelagt Samrådet, er der et lille fald. Det er dog med tre sager, så beskedent, at det må betragtes som status quo, og kan som nævnt hænge sammen med, om sagen er forelagt Samrådet lige før eller efter årsskiftet, men kan også være udtryk for, at borgeren ikke længere har dom eller har begået ny kriminalitet og fået en ny dom, før det har været tid at følge op på den tidligere foranstaltning.

Eftersom Statsadvokaten hvert år skal følge op på idømte foranstaltninger, vil et stigende antal borgere i tilsyn typisk resultere i et stigende antal sager, der skal behandles i Samrådet. Derimod vil en stigning i antal samrådssager ikke nødvendigvis straks medføre en stigning i antal borgere i tilsyn. Det skyldes, at der ofte går adskillige måneder, og i stigende grad år, fra Samrådet (første gang) har givet udtalelse, til der falder dom. Det kan i den forbindelse oplyses, at der i skrivende stund er 38 nye borgere, hvis sag har været behandlet i Samrådet, men hvor der endnu ikke er faldet dom. Der er også tilfælde, hvor en sag bliver behandlet i Samrådet flere gange i løbet af et år, fx både som årlig opfølgning og som følge af ny kriminalitet.

Der vil endvidere være borgere, der får ophævet deres dom, bliver frifundet eller funktionsmæssigt befinder sig lige over grænsen til mental retardering og derfor bliver idømt almindelig straf eller en psykiatrisk foranstaltning.

Tilsyn

Det fælles kriminalpræventive tilsyn udføres af fire tilsynsførende (samlet 3,8 årsværk), der fører et løbende kriminalpræventivt tilsyn med den enkelte domfældte. I forbindelse med Statsadvokatens årlige kontrolhøring indhenter Samrådet en udtalelse hos tilsynsførende, som danner grundlag for Samrådets anbefaling.

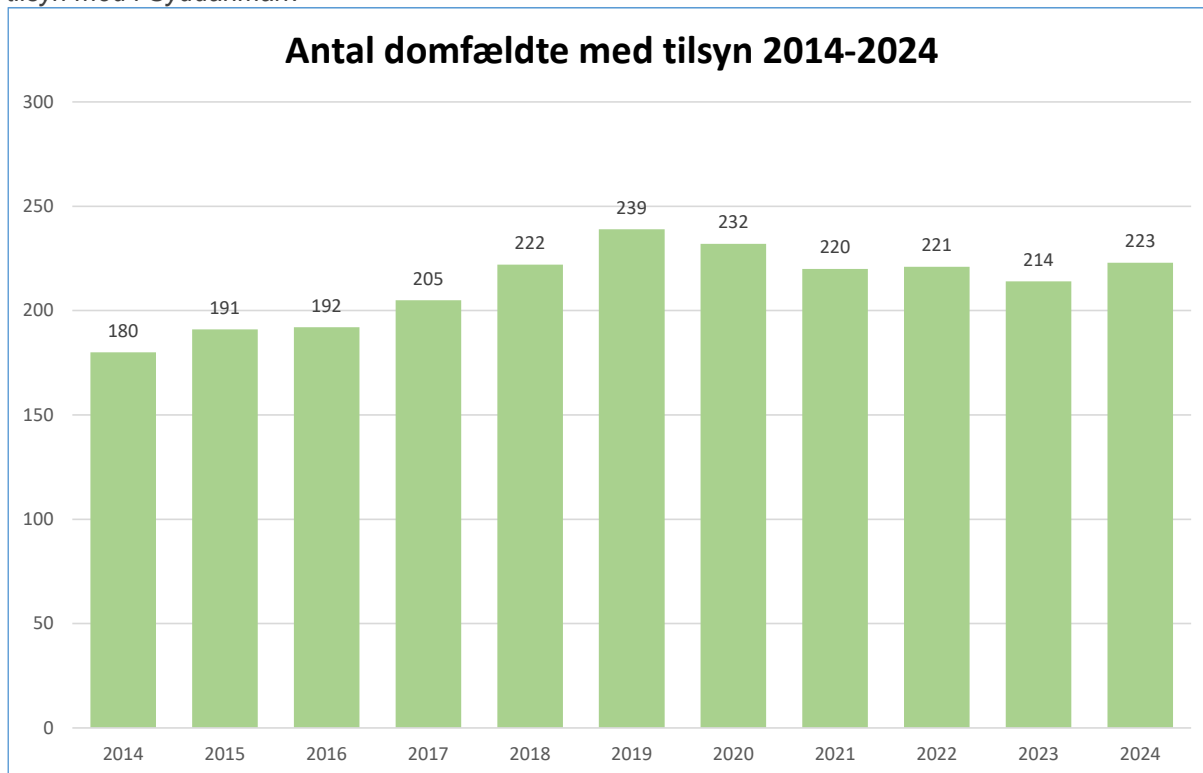
Det tilstræbes, at samme tilsynsførende følger den domfældte borger gennem domsforløbet, herunder ved flytninger eller nye domme, med henblik på at opbygge kendskab til og skabe kontinuitet for borgeren. Der er møder og løbende sparring mellem tilsynsførende og samrådssekretariatet for at sikre erfaringsudveksling, faglig konsolidering og udvikling, et ensartet tilsyn, kvalitet i udtalelser mv. Der er ligeledes tæt samarbejde mellem de tilsynsførende og domfældtes handlekommune samt øvrige relevante samarbejdsparter, fx botilbud, psykiatri, praktiserende læge, pårørende mv. Tilsynet holder blandt andet oplæg for kommunale sagbehandlere m.fl. som et led i arbejdet med at understøtte kommunernes kriminalpræventive indsats.

Folketingets Ombudsmand anbefaler i "Temarapport 2020 Dømte personer med udviklingshandicap"¹, at kommune og botilbud fastsætter mål for den kriminalpræventive indsats til borgeren og sikrer dokumentation af resultaterne samt sikrer, at personalet har kendskab til de regelsæt, der særligt gælder for målgruppen. I tråd med dette har tilsynsførende fortsat et kontinuerligt fokus på over for kommuner og botilbud at italesætte og tydeliggøre det kriminalpræventive formål med en given socialpædagogisk indsats blandt andet i forbindelse med statusmøder og input til de kommunale handleplaner.

1

https://www.ombudsmanden.dk/ombudsmandensarbejde/ombudsmandens_sagstyper/tilsyn/temaer/temarapport_om_doemte_personer_med_udviklingshandicap/

Figur 4.2: Antal domfældte i perioden 2013 til 2024, der pr. 31. december det pågældende år føres tilsyn med i Syddanmark

Som det fremgår af figur 4.2, er der pr. 31. december 2024 i alt 223 domfældte udviklingshæmmede borgere (2023: 214), der er undergivet tilsyn af de syddanske kommuner, heraf 217 borgere under det fælles tilsyn (2023: 208) og 6 borgere under tilsyn uden for den fælles ordning (2023: 6). Der er dermed 9 borgere mere i tilsyn pr. 31. december 2024 end samme tidspunkt året før. Alle kommunerne i Syddanmark er omfattet af ordningen, men Vejle Kommune har fortsat eget tilsyn på enkelte borgere.

I løbet af et år er der domme, der udløber eller ophæves, ligesom der kommer nye domfældte borgere til. Det betyder, at der i årets løb er flere borgere i berøring med det kriminalpræventive tilsyn, end der fremgår af ovenstående status pr. 31. december 2024. I 2024 er der således ført et kriminalpræventivt tilsyn med i alt 254 forskellige borgere. Det betyder, at der er 31 borgere, der ikke længere er underlagt tilsyn i Syddanmark, enten fordi deres dom er ophævet/udløbet i 2024, eller fordi de er flyttet og har fået en ny handlekommune uden for Region Syddanmarks område.

5. Foranstaltninger i 2024

Foranstaltningstyper:

Fordelingen pr. 31. december 2024 af de 223 domfældte i forhold til foranstaltningstype:

- **24 personer (11 %)** (2023: 24 personer/11% og 2022: 28 personer/13 %) med dom til tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde. (*Domstype 5*).

Der er typisk tale om førstegangs ildspåsættelse af mindre farlighed, mindre alvorlig vold, trusler, tyverier, færdselsforseelser, mindre hærværk og lempelse af hårdere foranstaltninger.

- **134 personer (60 %)** (2023: 123 personer/57% og 2022: 133 personer/60 %) med dom til tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at tilsynsmyndigheden kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap. (*Domstype 4*).

Der er typisk tale om ildspåsættelse af skure, skoler, eller eget værelse, seksuelle overgreb over for børn og voksne, herunder voldtægt og blufærdighedskrænkelser, vold, mange forskellige kriminelle forhold, gentagne tyverier, røveri, trusler med knive eller lignende, besiddelse af børnepornografi, euforiserende stoffer eller våben og lempelse af hårdere foranstaltninger.

- **35 personer (16 %)** (2023: 39 personer/18 % og 2022: 33 personer/15 %) med dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap. (*Domstype 3*).

Der er typisk tale om ildspåsættelse af stor farlighed, meget grove voldstilmeldte, der typisk også indebærer frihedsberøvelse, røveri og lempelse af hårdere foranstaltninger.

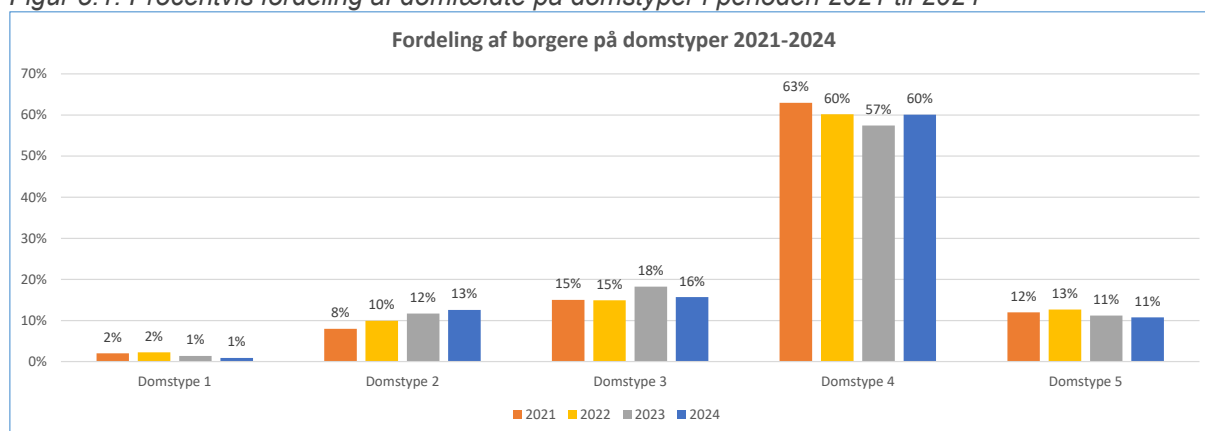
- **28 personer (13 %)** (2023: 25 personer/12 % og 2022: 22 personer/10 %) med dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling. (*Domstype 2*).

Der er typisk tale om ildspåsættelse kombineret med meget grov vold, mange brandstiftelser, hyppigt gentaget vold udført på mange måder, fx med spark, slag mv., seksuelle overgreb i gentagelsestilfælde, røveri med skydevåben og lempelse af en foranstaltning for drab.

- **2 personer (1 %)** (2023: 3 personer/1 % og 2022: 5 personer/2 %) med dom til anbringelse i sikret afdeling for personer med vidtgående psykiske handicap. (*Domstype 1*).

Der er typisk tale om drab, brandstiftelse eller meget grov vold.

Figur 5.1: Procentvis fordeling af domfældte på domstyper i perioden 2021 til 2024

I årsrapporterne for 2021 til 2023 beskrives en tendens til fald i de mindre indgribende domstyper og en stigning i de mere indgribende domstyper. En sådan bevægelse kan være udtryk for, at kriminaliteten er blevet mere alvorlig, og at det derfor er fundet nødvendigt med en mere skærpet domstype. Domstype 4 er kendetegnet ved, at handlekommunen *kan*, men ikke *skal* anbringe borgeren i henhold til dommen. En øget anvendelse af domstype 2 og 3 kan dermed også være udtryk for, at tilbageholdenhed med at gøre brug af de handlemuligheder, der er indeholdt i en domstype 4, herunder anbringelse, har resulteret i behov for en mere skærpet domstype som følge af uhensigtsmæssig adfærd hos borgeren.

Som det fremgår af figur 5.1 er fordelingen på domstyper lidt anderledes i 2024. I lighed med tidligere år er andelen med domstype 2 steget igen i 2024. Derimod ses der i 2024 en stigning i anvendelsen af domstype 4 og et fald i andelen med domstype 3, hvilket er modsat tidligere. Dermed bliver tendensen til øget anvendelse af mere indgribende domstyper mindre udtalt i 2024 end de foregående år. Der bør dog også fremadrettet opretholdes en opmærksomhed på, hvorvidt der kan ses en tendens til øget brug af de mere skærpede domstyper 2 og 3 på bekostning af den mindre indgribende domstype 4, da en sådan tendens i yderste konsekvens kan være udtryk for, at borgeren får en mere skærpet domstype, fordi der ikke rettidigt er iværksat de nødvendige støtteforanstaltninger.

Vilkår:

Ca. 20 % af dommene er suppleret med særlige vilkår som fx:

Psykiatrisk behandling
 Sexologisk behandling
 Behandling mod misbrug af euforiserende stoffer
 Behandling mod alkoholmisbrug
 Behandling mod patologisk spillelidenskab
 Forbud mod ophold, hvor der er børn u/18 år

Listen er ikke udtømmende.

Særvilkår kan fastsættes ved dom til tilsyn samt dom til tilsyn med mulighed for anbringelse (domstyper 4 og 5) og anvendes typisk efter tilsynsmyndighedens vurdering. For så vidt angår de øvrige domstyper indgår flere vilkår som en integreret del af foranstaltningen og vil således ikke fremgå særskilt af dommen.

Det er oftest vilkår om psykiatrisk behandling, misbrugsbehandling og seksualvejledning, der anvendes. Som følge af den teknologiske udvikling har Samrådet i enkelte sager vurderet det

formålstjenligt med et vilkår om deltagelse i undervisning i hensigtsmæssig brug af elektroniske devices og sociale medier. Dette er dog endnu ikke set afspejlet i retspraksis.

Der er ingen magtbeføjelser i forhold til vilkår, som må søges gennemført med motivering og pædagogiske indsatser.

Kriminalitetstyper:

Kriminalitet (hovedforbrydelsen) blandt de 223 domfældte (tallene for 2023 er anført i parentes, i alt 214):

2	(2)	manddrab
22	(23)	brandstiftelse
7	(8)	seksuel omgang/anden kønslig omgang/overgreb/krænkelser mod mindreårig
5	(6)	seksuelt overgreb/anden kønslig omgang/krænkelser/voldtægt/forsøg på voldtægt
10	(7)	blufærdighedskrænkelser
31	(31)	vold, vold af særlig farlig karakter og uagtsomt manddrab
94	(89)	vold/trusler om vold mod offentlig medarbejder
6	(7)	trusler
12	(11)	røveri
13	(13)	tyveri, brugstyveri, bedrageri, dokumentfalsk, hæleri, hærværk m.v.
4	(5)	overtrædelse af færdselsloven
3	(1)	besiddelse af børnepornografi
4	(2)	besiddelse mv. af euforiserende stoffer
1	(1)	besiddelse af våben
4	(3)	hærværk
5	(5)	andet

Domfældte borgere får ofte dom for mere end et kriminelt forhold, og ikke sjældent er der tale om, at der i samme sag er kriminelle forhold af forskellige typer. Ovenstående kategorisering af hovedforbrydelsen indeholder derfor en vis subjektiv afvejning af hvilken kriminalitet, der er grovest. Således vurderes personfarlig kriminalitet som hovedforbrydelsen over berigelseskriminalitet, og i tilfælde, hvor der både er tale om vold mod offentlige medarbejdere og mod andre, og hvor det ikke er indlysende, hvem der har været udsat for den hårdeste vold, er det statistisk valgt at lade hovedforbrydelsen tælle med som vold mod offentlige medarbejdere.

Ændringer i fordelingen på kriminalitetstyper kan blandt andet forklares ved, at der er borgere, hvor dommen er ophævet eller udløbet, at der er kommet nye borgere med dom, samt at der er allerede domfældte borgere, der er blevet dømt for en anden type kriminalitet.

Der er ikke i 2024 sket de store bevægelser på kriminalitetstyperne, som fordeler sig nogenlunde som tidligere år. Langt den største andel af hovedkriminaliteten vedrører fortsat voldskriminalitet, herunder særligt vold/trussel om vold mod offentlige medarbejdere. Hovedparten af de berørte medarbejdere er ansatte på botilbud, men der kan også være tale om støtte-/kontaktpersoner, kommunale sagsbehandlere, politiassistenter mv. Det er fortsat vurderingen, at forklaringen på den store andel af voldskriminalitet må findes i en række forskellige faktorer, fx er der stadig en generel tendens til, at flere voldsepisoder anmeldes, ligesom det øgede fokus på arbejdsmiljø på botilbud medfører, at episoder med udadreagerende adfærd i højere grad karakteriseres som vold. I forhold til borgere, der bor på botilbud, er der alt andet lige øget risiko for, at udadreagerende adfærd kan være rettet mod en medarbejder, og endelig sker en del episoder i forbindelse med overgange (mellem sektorer, kommuner, ung/voksen, botilbud mv.).

Det er dog værd at bemærke, at der ses en stigning i kriminalitet relateret til anvendelsen af digitale devices, som ikke direkte kan aflæses af tallene. Der kan fx være tale om, at blufærdighedskrænkelser eller trusler på livet foregår via elektronisk udstyr og digitale platforme.

6. Anvendelsen af Samrådets udtalelser

Samrådet afgiver udtalelse til Statsadvokaten og anklagemyndighederne, som anvender udtalelserne i forbindelse med retssager og ved Statsadvokatens årlige kontrolhøring. Samrådet kan konstatere, at der er en høj grad af overensstemmelse mellem Samrådets udtalelser og modtagernes vurderinger. Hvis der er forskelle, drejer det sig typisk om sager, der ligger lige på grænsen mellem to foranstaltningstyper, eller at en anbefaling om et vilkår ikke bliver fulgt.

Samrådets anbefaling samt tilsynsførendes udtalelse indgår i væsentlig grad som grundlag for rettens afgørelse og ses ofte citeret i kendelser og domme.

7. Økonomi

Samråd

I 2024 var udgiften til Samrådet abonnementsfinansieret med 1,17 kr. pr. indbygger (mod 1,12 kr. i 2023 i faste priser)² betalt af alle kommuner i Region Syddanmark.

Samrådsmedlemmerne er ulønnede, bortset fra formand og næstformand.

Tilsyn

Det fælles kriminalpræventive tilsyn afregnes konkret pr. borger, der er i tilsyn.

Årstaksten i 2024 for et kriminalpræventivt tilsyn var 11.371 kr. (2023: 10.849 i faste priser) for tilsyn med en borger i kommunale og regionale tilbud og 22.556 kr. (2023: 21.521 kr. i faste priser)³ for tilsyn med en borger i private tilbud eller i egen bolig. Prisforskellen er begrundet i, at tilsynet er mere omfangsrigt, når borgeren er i privat regi.

Taksterne beregnes ud fra de faktiske udgifter indtil skæringsdatoen 15. september og beregnet forbrug for resten af året. Eventuelt over-/underskud indregnes i taksten året efter.

8. Studietur

I forlængelse af marts måneds samrådsmøde holdt Samrådet et fællesmøde med de fire tilsynsførende og repræsentanter fra både politisøjlen og anklagemyndigheden fra Fyns Politi.

Fyns Politi holdt oplæg om deres behandling af sager med udviklingshæmmede fra kriminaliteten er begået til dom, og hvilken betydning det har i forhold til blandt andet efterforskning og sagsbehandling. Efter oplægget fulgte dialog, fælles faglige drøftelse og gensidig sparring, med fokus på at opnå

² Takst for Samråd 2023 i 2023-pris: kr. 1,12.

³ Takst for tilsyn 2023 i 2023-priser: offentlig bolig: kr. 10.849, privat boform: kr. 21.521.

kendskab til de rammer, vi hver især arbejder under. Det var endvidere en oplagt mulighed for at få et slutbrugerperspektiv på Samrådet og tilsynets opgaveløsning, hvorfor Fyns Politi var blevet opfordret til at give deres perspektiv på samarbejdet med både Samrådssekretariat, Samråd og det kriminalpræventive tilsyn, herunder eventuelle ønsker og forbedringsforslag.

Alt i alt en fagligt berigende dag med vigtige perspektiver. Samrådet har i den forbindelse udtrykt ønske om lignende samarbejds møder med de øvrige politikredse i Syddanmark. Det er dog endnu ikke lykkedes.

9. Observationer og opmærksomhedspunkter

Samrådet i Syddanmark er det samråd i Danmark, der behandler flest sager om året. Tilsvarende er tilsynskonstruktionen den mest systematiserede, ligesom den omfatter tilsyn med et stort antal borgere, der af kommunen er anbragt på offentlige og private botilbud over hele landet. Dette giver et godt fundament for generelle observationer og identificering af problematikker på området. Nedenstående problematikker er ikke nødvendigvis nye, og flere er også beskrevet i tidligere årsrapporter, men er endnu ikke lykkedes at finde løsninger på.

Øget kompleksitet og ændring af målgruppen

Sagernes kompleksitet er øget over årene og dermed også indsatsbehovet både kriminalpræventivt og socialpædagogisk.

Der er sket ændringer af selve målgruppen "udviklingshæmmede lovovertrædere", og der er blandt de domfældte borgere kun ganske få, hvor adfærdsudfordringerne alene er forbundet med udviklingshæmningen. Der er således færre med middelsvær/svær retardering i gruppen af domfældte borgere. Flertallet af de domfældte borgere er placeret i området for lettere mental retardering, heraf flere med et funktionsniveau øverst i området. Derudover er der stadig oftere flere problematikker i spil ud over udviklingshæmningen, fx psykiatiske udfordringer og/eller misbrug.

Det er kendetegnende for denne gruppe af domfældte borgere, at de som oftest ikke ser sig selv som tilhørende målgruppen, og at sagsbehandlingen samt udførelsen og tilrettelæggelsen af indsatsen, herunder det kriminalpræventive tilsyn, bliver mere kompleks. Det medfører udfordringer for så vidt angår domfældte borgere i eget hjem, men også i høj grad på botilbud i både åbent og sikret regi at håndtere og rumme disse domfældte borgere samt yde en relevant socialpædagogisk og kriminalpræventiv indsats. Samrådet vurderer, at der er behov for at udvikle medarbejderes kompetencer, men også at der sandsynligvis er behov for en større vifte af konkrete, relevante faglige tilgange og indsatser. Den øgede kompleksitet og ændringen i målgruppen kalder endvidere på en opmærksomhed på de fysiske rammer på botilbuddene, der ofte ikke er bygget til at kunne imødegå målgruppens udfordringer, særligt i forhold til det øgede behov for mere skærmede pladser.

Samrådet behandler fortsat sager, hvor Samrådet vurderer, at borgeren *ikke* tilhører målgruppen, fordi denne har et funktionsniveau lige over mental retardering. Dette må ses som udtryk for, at Kriminalforsorgen under borgerens ophold i arresten og anklagemyndighederne i løbet af sagsbehandlingen er dygtige til og opmærksomme på at identificere borgere med et lavt funktionsniveau, der eventuelt bør straffritages. Der ses fortsat enkelte sager, hvor borgeren har modtaget (flere) straffe i det almindelige system, inden borgerens funktionsnedsættelse opdages eller medfører forelæggelse for Samrådet.

Egnet misbrugsbehandling og seksualvejledning

Misbrug er en udtalt problematik blandt domfældte udviklingshæmmede borgere, men det er fortsat vanskeligt at finde egnet misbrugsbehandling for målgruppen. Eksisterende misbrugsbehandling fordrer som oftest et noget højere kognitivt niveau, end målgruppen kan honorere, herunder selvindsigt og evne til at se sammenhængen mellem misbrug og udfordringer. Eftersom der ofte er tæt

sammenhæng mellem borgerens misbrug og kriminaliteten, er det typisk en grundlæggende forudsætning for overhovedet at få mulighed for at yde en kriminalpræventiv og socialpædagogisk indsats, at der først og fremmest tages fat i misbrugsproblematikken. Det er derfor aldeles væsentligt, at der er velegnede misbrugsbehandlingstilbud til målgruppen, og at botilbud i højere grad formår at håndtere beboernes misbrug og sætte noget andet i stedet for, herunder støtter borgeren i at få øje på og blive i stand til at træffe andre og mere hensigtsmæssige valg end misbrug. Kommuner og botilbud kan med fordel i fællesskab interessere sig for mulige nye tiltag omkring misbrugsbehandling. Tilsvarende udfordring gælder i forhold til seksualvejledning, hvor det kan være svært at finde seksualvejledere med kendskab til målgruppens problematikker, ligesom der mangler sexologer til målgruppen.

Kapacitetsudfordringer og opsigelser

En udviklingshæmmet borger, der skal anbringes i henhold til en foranstaltningsdom, skal anbringes på botilbud, der er etableret efter servicelovens § 108. Det tilkendegives imidlertid fra samarbejdsparter, at der er en generel mangel på § 108-botilbud. Det kan i den forbindelse nævnes, at kommunerne kan løfte deres forsyningsforpligtelse i forhold til at sikre, at der er det nødvendige antal botilbudspladser, ved etablering af egne tilbud eller ved at samarbejde med andre kommuner, regioner eller private tilbud.

Som følge af manglen på § 108-botilbud kan det være vanskeligt for kommunen at finde et egnet tilbud til borgeren, herunder fuldbyrde domme, der stiller krav om anbringelse. Det skal her bemærkes, at disse domme principielt skal fuldbyrdes straks.

Kapacitetsudfordringerne får i visse tilfælde den betydning, at borgeren må anbringes på det botilbud, hvor der på tidspunktet er en ledig plads, i stedet for på det botilbud, der konkret vil være bedst til at imødegå borgerens udfordringer. Det kan også betyde, at dommens fuldbyrdelse forsinkes.

En problematik, der er afledt af både kapacitetsudfordringerne og sagernes stigende kompleksitet, vedrører opsigelser. Flere kommuner har italesat over for Samrådet, at de i stigende grad oplever, at botilbuddet opsiges kontraktens vedrørende borgerens anbringelse med henvisning til, at tilbuddet ikke ser sig i stand til at levere den faglige ydelse eller de fysiske rammer, som den konkrete borger har brug for.

Udfordringerne i forhold til både kapacitet og opsigelser udgør en vanskelig situation for både kommune, botilbud og borger, og får for så vidt en selvforstærkende virkning; jo vanskeligere det er at finde det konkret relevante botilbud, jo flere opsigelser er der alt andet lige. Dette er ikke fremmende for kriminalitetsforebyggelsen.

Lang sagsbehandling

Samrådet og tilsynet kan endnu ikke identificere en effekt for så vidt angår domfældte udviklingshæmmede af de tiltag, der er iværksat med henblik på at nedbringe sagsbehandlingstiderne hos domstolene, herunder ekstra bevillinger. Det er således fortsat oplevelsen, at der er et massivt pres hos både anklagemyndighederne og domstolene, og det må konstateres, at mange sager stadig strækker sig over meget lang tid, fra kriminaliteten er begået, til dommen er afsagt. For en målgruppe, der generelt er kendetegnet ved at være behovsstyret, have svært ved at gennemskue konsekvenserne af sine handlinger og mangle indsigt i egne udfordringer, er det uhyre vanskeligt at forholde sig til en dom for et kriminelt forhold, der er begået flere år tilbage, hvilket tillige vanskeliggør både den socialpædagogiske og kriminalpræventive indsats.

Det kan i den forbindelse bemærkes, at den lange sagsbehandling også har den konsekvens, at Samrådet i stadig større omfang må afgive (nogle gange flere) supplerende udtalelser til den oprindelige udtalelse for at sikre, at anbefalingen tager udgangspunkt i borgerens aktuelle situation. Omvendt er der også tilfælde, hvor domstolene træffer afgørelse på baggrund af meget gamle udtalelser fra tilsyn og/eller Samråd, hvilket heller ikke er optimalt i forhold til at sikre, at borgeren

idømmes den aktuelt mest formålstjenlige foranstaltning, eftersom borgerens situation og adfærd kan have ændret sig betydeligt i både positiv og negativ retning i den mellemliggende periode.

Udformningen af støttesystemet

Når en borger har brug for støtte, gælder der i flere tilfælde et princip om, at borgeren selv skal henvende sig og møde op for at anmode om eller for at modtage den nødvendige støtte. Det medfører imidlertid i praksis, at der er borgere, som enten ikke får bevilget den nødvendige støtte, fordi de ikke selv formår at møde op og efterspørge støtten, eller som afsluttes på grund af manglende fremmøde. Måden, disse støttesystemer er konstrueret og fungerer på, har således uhensigtsmæssige konsekvenser i forhold til en målgruppe, som generelt er kendetegnet ved, at de ikke er i stand til selv at skabe og opretholde struktur i dagligdagen, at de mangler indsigt i egne udfordringer, og at de ofte ikke kan overskue konsekvenserne af deres handlinger, og udformningen af støttesystemet kan være med til at fastholde borgeren i en uhensigtsmæssig situation.

Politianmeldelse af episoder

Som det fremgår, er vold og trussel om vold mod offentlige medarbejdere den hyppigst forekommende kriminalitetstype for målgruppen, men på trods af den anførte generelle tendens til at anmelde mere, har Samrådet observeret efterhånden flere eksempler på, at botilbud undlader at anmelde den domfældte borger for endog ganske alvorlige forhold. Det giver en udfordring i forhold til at sikre, at Samrådet, Statsadvokaten og domstolene har et reelt billede af den domfældtes adfærd og risikoen for ny kriminalitet, og der er derfor fra tilsynets side en skærpet opmærksomhed på at italesætte nødvendigheden af at vurdere behovet for at politianmelde sådanne episoder.

Det skal i øvrigt i samme forbindelse bemærkes, at der er en problematik omkring henholdsvis anmeldelse eller registrering af episoder hos politiet, hvor der ikke nødvendigvis er overensstemmelse mellem botilbuddets/personalets oplevelse og intentioner og politiets opfattelse af, hvorvidt forholdet er politianmeldt eller alene registreret, ligesom botilbuddenes kendskab til konsekvenserne af, at et forhold alene registreres hos politiet, kan være begrænsede. Det anføres endvidere fra flere botilbud, at der kan opleves en tilbageholdenhed i forhold til modtagelse af deres politianmeldelser. Det er en uheldig tendens, som potentielt kan få betydning for foranstaltningens videre forløb.

10. Afsluttende bemærkninger

Samrådsformanden deltog i 2020 i (dengang) Social- og Indenrigsministeriets referencegruppe for domfældte med udviklingshæmning til drøftelser særligt omkring udfordringerne på den sikrede institution Kofoedsminde med blandt andet overbelægning og bekymringerne for kvaliteten i indsatsen. Social- og Boligstyrelsen har i en central udmelding fra november 2023 vurderet, at det er uhensigtsmæssigt, at der kun er ét sikret tilbud til målgruppen, og at der er behov for at etablere yderligere et tilbud eller en afdeling med sikrede pladser i Vestdanmark med henblik på at sikre kapaciteten og fagligheden. Styrelsen har derfor anmodet landets kommuner om senest ved udgangen af 2024 at præsentere en koordineret løsning for at etablere et sådant tilbud.⁴ Styrelsens vurdering i forhold til en sådan yderligere etablering af et sikret tilbud på baggrund af kommunernes tilbagemelding afventes stadig.

Samarbejdet med kommuner, politi og statsadvokaturer har også i 2024 fungeret fint for Samrådets og de tilsynsførendes arbejde. Det vurderes også, at der fortsat fra samarbejdsparternes side er høj tilfredshed med og stor efterspørgsel på både Samrådets og de tilsynsførendes opgaveløsning og specialiserede kompetencer. Dette skal sandsynligvis ses i lyset af den konstruktion, der er valgt i

⁴ <https://sbst.dk/udgivelser/2023/borgere-med-udviklingshaemning-og-dom-med-behov-for-anbringelse-i-sikret-afdeling>

Syddanmark, hvor ekspertisen i Syddanmark er samlet i et fælles samråd, og at de tilsynsførende har stor erfaring kombineret med, at et stort antal borgere hvert år går gennem såvel Samrådets som de tilsynsførendes hænder.

Der har ligeledes fortsat været et godt og tæt samarbejde med ledere og medarbejdere på botilbuddene.

Der har også i 2024 været afholdt informations- og samarbejds møde med flere syddanske kommuner med deltagelse af kommunale myndighedspersoner, sagbehandlere og lignende samt tilsynsførende og samrådsformanden. Møderne er afholdt med de kommuner, der har udtrykt ønske om det, men det er en fast mulighed for alle kommuner i Syddanmark. Det er nogle rigtig gode møder med plads til drøftelse af både konkrete sager og generelle forhold, hvor der blandt andet har været fokus på den fælles opgave i forhold til at hjælpe borgeren bedst muligt på vej til et liv uden kriminalitet og italesættelse af roller og opgaver for henholdsvis kommune og tilsynsførende. På baggrund af de positive erfaringer er der planlagt samarbejds møder igen i 2025.

Samrådsformanden yder jævnligt rådgivning og sparring til anklagemyndigheder, statsadvokaturen og kommuner, herunder kommuner fra dele af landet, hvor der ikke er etableret samråd. Ligeledes har flere kommuner uden for Region Syddanmark vist stor interesse for tilsynskonstruktionen, herunder er der jævnligt forespørgsler til muligheden for at blive tilknyttet det fælles kriminalpræventive tilsyn. Det kan bemærkes, at kendskabet til foranstaltningsområdet i flere af disse kommuner er ganske begrænset, hvilket fra et borgerperspektiv må betegnes som bekymrende.

Med etableringen af et fælles samråd og kriminalpræventivt tilsyn har de syddanske kommuner skabt fundamentet for en professionaliseret og systematisk tilgang til domfældte udviklingshæmmede borgere. Det fælles kriminalpræventive tilsyn sikrer, at det kriminalpræventive fokus fastholdes i foranstaltningsperioden, og Samrådets helhedsorienterede og kvalificerede udtalelser medvirker til, at borgeren kan idømmes den foranstaltning, der for den enkelte er den mest hensigtsmæssige til at imødegå risikoen for ny kriminalitet, og at en foranstaltning ikke udstrækkes længere end nødvendigt. Det er således Samrådets vurdering, at eksistensen af et fælles samråd og tilsyn har stor betydning for retssikkerheden for udviklingshæmmede borgere med dom.

Hjemmeside:

På Samrådets hjemmeside: www.samraadsyddanmark.dk findes vedtægt for Samrådet, årsrapporter, tilsynsnotat, navnelister, mødedatoer, tidsfrister for anmodninger til og svar fra Samrådet, takster mv.

1. maj 2025

Lea Friberg
Samrådsformand

